

© Ministry of Justice of the Czech Republic, www.justice.cz. [Translation already published on the official website of the Ministry of Justice of the Czech Republic.] Permission to re-publish this translation has been granted by the Ministry of Justice of the Czech Republic for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Ministerstvo spravedlnosti České republiky, www.justice.cz. [Překlad již zveřejněný na oficiální webové stránce Ministerstva spravedlnosti České republiky.] Povolení k opětovnému zveřejnění tohoto překladu bylo uděleno Ministerstvem spravedlnosti České republiky pouze pro účely zařazení do databáze Soudu HUDOC.

RADA EVROPY

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

PÁTÁ SEKCE

VĚC ANDRLE proti ČESKÉ REPUBLICE

(stížnost č. 6268/08)

ROZSUDEK

ŠTRASBURK

17. února 2011

Tento rozsudek nabude právní moci za podmínek stanovených v článku 44 odst. 2 Úmluvy. Může být předmětem formálních úprav.

Rozsudek je v autentickém anglickém znění publikován na internetových stránkách Evropského soudu pro lidská práva v databázi HUDOC (www.echr.coe.int). Pořízený úřední překlad do českého jazyka není autentickým zněním rozsudku.

Ve věci Andrle proti České republice,

Evropský soud pro lidská práva (pátá sekce), zasedající v senátu ve složení

Peer Lorenzen, *předseda*,

Karel Jungwiert,

Renate Jaeger,

Mark Villiger,

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Zdravka Kalaydjieva,

Ganna Yudkivska, *soudci*,

a Claudia Westerdiek, *tajemnice sekce*,

po poradě konané ve dnech 9. listopadu 2010 a 25. ledna 2011,

vynesl tento rozsudek, který byl přijat posledně uvedeného dne:

ŘÍZENÍ

1. Řízení bylo zahájeno stížností (č. 6268/08) směřující proti České republice, kterou dne 28. ledna 2008 podal k Soudu občan České republiky pan Augustin Andrle („stěžovatel“) na základě článku 34 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“).

2. Stěžovatel je zastoupen panem J. Lipavským, advokátem působícím v Hradci Králové. Českou vládu („vláda“) zastupuje její zmocněnec pan V. A. Schorm z Ministerstva spravedlnosti.

3. Stěžovatel tvrdí, že je diskriminován při užívání svého práva na ochranu majetku z důvodu pohlaví. Konkrétně si stěžuje na to, že důchodový systém, který stanoví pro ženy vychovávající děti jiný důchodový věk než pro muže ve stejném postavení, nesleduje legitimní cíl, a porušuje tak článek 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1.

4. Dne 28. srpna 2009 se Soud rozhodl oznámit stížnost vládě a zároveň ji vyzval, aby ke stěžovatelově stížnosti na poli článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 předložila své stanovisko. Rovněž bylo rozhodnuto o současném projednání přijatelnosti a odůvodněnosti stížnosti (článek 29 odst. 1).

SKUTKOVÝ STAV**I. OKOLNOSTI PŘÍPADU**

5. Stěžovatel je českým občanem. Narodil se v roce 1946 a žije ve Vysokém Mýtě v České republice.

6. Stěžovatel byl od roku 1971 ženatý, v roce 1998 se rozvedl. Dne 28. května 1998 požádal, aby mu byly svěřeny do péče dvě z jeho čtyř dětí narozené v letech 1982 a 1985. Tvrdil, že od srpna 1997 nevedou s manželkou společnou domácnost a že se o tyto nezletilé děti stará sám.

Okresní soud v Ústí nad Orlicí mu rozsudkem ze dne 16. července 1998 svěřil obě děti do péče.

7. Dne 14. listopadu 2003 Česká správa sociálního zabezpečení zamítla stěžovatelu žádost o přiznání starobního důchodu, neboť stěžovatel nedosáhl důchodového věku podle § 32 zákona o důchodovém pojištění, který v jeho případě činil 61 let a deset měsíců.

8. Stěžovatel podal proti správnímu rozhodnutí žalobu ke Krajskému soudu v Hradci Králové. Tvrdil v ní, že vzhledem ke skutečnosti, že vychoval dvě děti, vznikl mu nárok na důchod v 57 letech, a tedy již dosáhl důchodového věku.

9. Dne 1. prosince 2004 krajský soud přerušil řízení o stěžovatelově žalobě do doby, než Ústavní soud rozhodne o návrhu na přezkoumání ústavnosti § 32 zákona o důchodovém pojištění, který mu v jiné věci (sp. zn. Pl. ÚS 53/2004) předložil Nejvyšší správní soud. Krajský soud v Hradci Králové do řízení vstoupil jako vedlejší účastník.

10. Nálezem sp. zn. Pl. ÚS 53/2004 ze dne 16. října 2007 Ústavní soud zamítl návrh Nejvyššího správního soudu na zrušení § 32 zákona o důchodovém pojištění. Dospěl k závěru, že toto ustanovení není diskriminační, a je proto v souladu s článkem 1 a článkem 3 odst. 1 ve spojení s článkem 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

11. Dne 12. prosince 2007 krajský soud zamítl stěžovatelu žalobu s odkazem na nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 53/2004.

12. Rozsudkem ze dne 13. června 2008 Nejvyšší správní soud zamítl stěžovatelem podanou kasační stížnost, rovněž s poukazem na výše uvedený nález Ústavního soudu.

13. Stěžovatel poté podal ústavní stížnost, v níž mimo jiné tvrdil, že došlo k porušení článku 14 Úmluvy a článku 1 Protokolu č. 1.

14. Dne 30. října 2008 Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou. Poukázal při tom zejména na zákonodárcův prostor pro uvážení při uplatnění preferenčního zacházení, na objektivní a rozumný cíl sledovaný tímto preferenčním zacházením se ženami a na vztah přiměřenosti mezi použitými prostředky a sledovaným cílem.

II. PŘÍSLUŠNÉ VNITROSTÁTNÍ PRÁVO A PRAXE

A. Listina základních práv a svobod (ústavní zákon č. 2/1993 Sb.)

15. Článek 1 stanoví, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Jejich základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

16. Podle článku 3 se základní práva a svobody zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

17. Článek 30 stanoví, že občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.

B. Vývoj důchodových systémů na území České republiky se zaměřením na důchodový věk

18. Rozdílné věkové hranice pro vznik nároku na starobní důchod byly poprvé zavedeny zákonem o sociálním zabezpečení (zákon č. 55/1956 Sb.), který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1957. Věková hranice nároku na starobní důchod byla obecně stanovena u mužů na 60 a u žen na 55 let.

19. Zákonem o sociálním zabezpečení (zákon č. 101/1964 Sb.) účinným od 1. července 1964 byla věková hranice u žen diferencována podle počtu vychovaných dětí. Důvodová zpráva k návrhu uváděla:

„Touto odlišnou věkovou hranicí pro právo na odchod do důchodu se vyjadřuje odlišná životní situace matek, které vedle plnění pracovních povinností plnily také povinnosti v rodině při péči o děti.“

20. Zákon o důchodovém pojištění (zákon č. 155/1995 Sb.), účinný od 1. ledna 1996, upravuje základní důchodové pojištění, tj. stanoví podmínky vzniku nároku na důchod, včetně starobního důchodu, a způsoby výpočtu jejich výše a výplaty. Důchodový systém funguje na principu průběžného financování, kdy zaměstnané osoby platí ze svého příjmu pojistné, které slouží k financování důchodů současných důchodců ze státního rozpočtu. Výdělečně činní muži i ženy jsou povinni platit stejné pojistné na sociální zabezpečení odpovídající jejich postavení zaměstnanců nebo osob samostatně výdělečně činných.

21. Ustanovení § 32 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění v rozhodné době znělo:

„(1) Důchodový věk činí

a) u mužů 60 let,

b) u žen

1. 53 let, pokud vychovaly alespoň pět dětí,

2. 54 let, pokud vychovaly tři nebo čtyři děti,

3. 55 let, pokud vychovaly dvě děti,

4. 56 let, pokud vychovaly jedno dítě, nebo

5. 57 let,

pokud pojištěnci dosáhli tohoto věku do 31. prosince 1995.“

Ustanovení § 32 odst. 2 stanovilo, že u pojištěnců, kteří dosáhnou výše uvedených věkových hranic v období od 1. ledna 1996 do 31. prosince 2006, se důchodový věk postupně zvyšuje, u mužů o dva kalendářní měsíce a u žen o čtyři kalendářní měsíce za každý i započatý kalendářní rok z doby po 31. prosinci 1995 do dne dosažení uvedených věkových hranic.

Ustanovení § 32 odst. 4 v rozhodné době znělo:

„(4) Podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na [dřívější] starobní důchod je splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud žena před dosažením zletilosti dítěte přestala o dítě pečovat.“

22. Podle stanoviska vlády ženy prokazují skutečnost, že splnily zákonem stanovenou dobu výchovy dětí, čestným prohlášením připojeným k žádosti o přiznání starobního důchodu.

23. Kvůli celkovým demografickým změnám se tedy důchodový věk u všech osob postupně zvyšuje. Vláda se od roku 2003 dvakrát pokusila o změnu zákona o důchodovém pojištění s cílem postupně sjednotit důchodový věk u mužů i žen bez ohledu na počet vychovaných dětí. Avšak vzhledem k obtížným politickým jednáním s některými politickými stranami a odbory bylo jediným řešením přijetí určitého kompromisu.

24. V důsledku toho ustanovení § 32 novelizovaného zákona č. 155/1995 ve znění účinném od 1. ledna 2010 zní:

„(1) Důchodový věk činí

a) u mužů 60 let,

b) u žen

1. 53 let, pokud vychovaly alespoň pět dětí,
2. 54 let, pokud vychovaly tři nebo čtyři děti,
3. 55 let, pokud vychovaly dvě děti,
4. 56 let, pokud vychovaly jedno dítě, nebo
5. 57 let,

jde-li o pojištěnce narozené před rokem 1936.

(2) U pojištěnců narozených v období let 1936 až 1968 se důchodový věk stanoví podle přílohy k tomuto zákonu, podle níž se zvýšený důchodový věk vypočítává přičtením dalších měsíců.

(3) U pojištěnců narozených po roce 1968 činí důchodový věk

a) u mužů 65 let,

b) u žen

1. 62 let, pokud vychovaly alespoň 4 děti,
2. 63 let, pokud vychovaly 3 děti,
3. 64 let, pokud vychovaly 2 děti,
4. 65 let.“

C. Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 53/2004 ze dne 16. října 2007

25. Tímto nálezem plénium Ústavního soudu zamítlo návrh Nejvyššího správního soudu na zrušení § 32 zákona o důchodovém pojištění. Plénium rozhodlo, že určitá právní úprava, která zvýhodňuje jednu skupinu nebo kategorii osob vůči jiné, nemůže být sama o sobě považována za porušení zásady rovnosti a že zákonodárce má při zavedení takového preferenčního zacházení určitý prostor k úvaze. Tento přístup byl v daném případě založen na objektivních a rozumných důvodech a sledoval legitimní cíl. Soud dospěl k závěru, že navrhované zrušení by bylo v rozporu se zásadami právní jistoty a minimalizace omezení lidských práv, neboť ženy by výhodné zacházení ztratily, avšak muži by tytéž výhody nezískali. Řešení nerovného postavení mužů a žen proto vyžaduje komplexní a moudré úpravy celého důchodového systému.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ve svém stanovisku adresovaném Ústavnímu soudu uvedlo, že z členských států Evropské unie je podobné ustanovení dočasně zavedeno pouze na Slovensku a v omezené míře ve Slovinsku.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 1 PROTOKOLU Č. 1

26. Stěžovatel namítá, že byl diskriminován při užívání svých majetkových práv z důvodu pohlaví. Zejména tvrdí, že důchodový systém, který stanoví různý důchodový věk pro ženy vychovávající děti a pro muže ve stejné situaci, nesleduje žádný legitimní cíl.

Článek 14 Úmluvy zní:

„Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné

smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.“

Článek 1 Protokolu č. 1 zní:

„1. Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.

2. Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut.“

A. K přijatelnosti

27. Soud připomíná, že článek 14 má doplňují ostatní hmotněprávní ustanovení Úmluvy a jejích protokolů. Neexistuje samostatně, neboť se vztahuje pouze k „užívání práv a svobod“ zaručených těmito ustanoveními (viz mimo jiné *Şahin proti Německu* [velký senát], č. 30943/96, § 85, ESLP 2003-VIII). Použití článku 14 však nutně nepředpokládá porušení některého z hmotných práv zaručených Úmluvou. Je nezbytné, ale také dostačující, aby skutkové okolnosti případu „spadaly do působnosti“ jednoho nebo více článků Úmluvy (viz mimo jiné *Gaygusz proti Rakousku*, § 36, 16. září 1996, *Sbírka rozsudků a rozhodnutí* 1996-IV, a *E. B. proti Francii* [velký senát], č. 43546/02, § 47, ESLP 2008-... a odkazy tam uvedené).

28. Zákaz diskriminace podle článku 14 proto působí i mimo rámec užívání práv a svobod, jejichž zaručení Úmluva a její protokoly vyžadují od všech států. Vztahuje se i na další práva spadající do obecné působnosti kteréhokoli článku Úmluvy, která se stát dobrovolně rozhodl přiznat (viz rozhodnutí *Stec a ostatní proti Spojenému království* [velký senát], č. 65731/01 a 65900/01, § 40, ESLP 2005-X).

29. Pokud ve smluvním státě existují účinné právní předpisy upravující výplatu z titulu práva na sociální dávku (ať je podmíněno předchozím placením příspěvků, či nikoli), musí na tyto právní předpisy být pohlíženo tak, že zakládají u osob splňujících příslušné podmínky majetkový zájem spadající do působnosti článku 1 Protokolu č. 1 (tamtéž, § 54).

30. V případech, jako je tento, kdy stěžovatel na základě článku 14 ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 namítá, že mu byla zčásti nebo zcela odepřena určitá dávka na základě diskriminačního důvodu podle článku 14, je relevantním testem otázka, zda by stěžovatel měl podle vnitrostátního práva vynutitelný nárok na obdržení předmětné dávky, pokud by nezávisel na podmínce, na kterou si stěžuje. Ačkoli Protokol č. 1 nezaručuje právo na jakékoli platby sociálního zabezpečení, jestliže se stát rozhodne vytvořit systém dávek sociálního zabezpečení, musí tak učinit způsobem slučitelným s článkem 14 (tamtéž, § 55).

31. Z výše uvedeného vyplývá, že stěžovatelovy zájmy spadají do působnosti článku 1 Protokolu č. 1 a práva na majetek, které zaručuje. To postačuje k tomu, aby byl v daném případě použitelný článek 14.

32. Soud konstatuje, že tato stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu článku 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Dále konstatuje, že není nepřijatelná z žádných jiných důvodů. Musí proto být prohlášena za přijatelnou.

B. K odůvodněnosti

1. Vyjádření účastníků řízení

a) Stěžovatel

33. Vzhledem k tomu, že stěžovatel nepředložil své vyjádření ve stanovené lhůtě, nebylo založeno do spisu.

b) Vláda

34. Vláda připouští, že se stěžovatelem bylo zacházeno jinak než se ženou v obdobné situaci, která vychovala jedno nebo dvě děti. Podle názoru vlády však má tento rozdíl v zacházení objektivní a rozumné zdůvodnění.

35. Vláda v této souvislosti podotýká, že zákon o sociálním zabezpečení (zákon č. 101/1964 Sb.), kterým byl zaveden důchodový věk diferencovaný v závislosti na počtu dětí, které žena vychovala (viz § 19 výše), odrážel hospodářskou a sociální situaci v tehdejší socialistickém Československu. Zaprvé, extenzivní rozvoj ekonomiky si vynutil plné zapojení žen do pracovního procesu. Zadruhé, za komunistického režimu na ženách spočívala primární odpovědnost za fungování rodiny a téměř výlučně i odpovědnost za výchovu dětí. V té době byly položeny základy rodinného modelu (přetrvávajícího dodnes), ve kterém se od žen očekává práce na plný úvazek a zároveň péče o děti a domácnost. Kumulací těchto dvou faktorů se matky ocitly pod enormní zátěží. Zákonodárce vzal současně v úvahu i biologický aspekt, neboť podmínka výchovy dětí stanovená v zákoně v sobě od samého počátku zahrnovala nejen péči o dítě, ale také těhotenství, porod, kojení atd.

36. V tomto kontextu vláda připouští, že opatření spočívající ve snížení důchodového věku u žen podle počtu vychovaných dětí nebylo zavedeno s cílem chránit nebo odměnit rodiče za výchovu dětí, nýbrž jako ochranné opatření kompenzující faktickou nerovnost, v níž se ženy-matky ocitají ve srovnání s muži. Jeho cílem je tedy napravit nerovnosti mezi sociálními rolími obou pohlaví v rodině a odčinit nerovnováhu vytvořenou mateřstvím, která bude pro ženy vždy představovat určité znevýhodnění na pracovním trhu. Vzhledem k tomu, že toto znevýhodnění vyplývá z biologických rozdílů mezi ženami a muži, vláda tvrdí, že stěžovatelem napadené opatření se pro účely článku 14 Úmluvy jeví jako objektivně a rozumně odůvodněné.

37. Vláda dále tvrdí, že sociální faktory se na rozdíl od faktorů biologických mění. Diferencovaný důchodový věk u žen v závislosti na počtu vychovaných dětí proto bude i nadále zdůvodněn, dokud se společenské podmínky nezmění natolik, že ženy přestanou být v důsledku přetrvávajícího rodinného modelu znevýhodněny.

38. Jelikož ke změnám v uspořádání rodinného života v České republice dochází jen pozvolna, vláda je přesvědčena, že stejně jako ve věci *Stec a ostatní proti Spojenému království* ([velký senát], č. 65731/01, ESLP 2006-VI) by bylo obtížné určit okamžik, od kterého by tato nespravedlivost vůči mužům (způsobená snížením důchodového věku pouze u žen v závislosti na počtu vychovaných dětí) převážila nad potřebou napravit znevýhodněné postavení žen. I Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 53/2004 judikoval, že odstraňování nerovností mužů a žen v systému důchodového pojištění by mělo plně odrážet vývoj situace ve společnosti.

39. Pokud jde o přesné načasování a způsob odstranění nerovnosti, vláda uvádí, že novelami zákona č. 155/1995 Sb., upravujícího systém důchodového pojištění, bylo zavedeno postupné zvyšování stávajícího důchodového věku u žen i mužů bez ohledu na počet vychovaných dětí jako jedno z klíčových opatření důchodové reformy. Dalším cílem

následných opatření bylo sjednocení důchodového věku u žen a mužů bez ohledu na počet vychovaných dětí.

40. Vláda tvrdí, že stávající opatření jsou pouze dočasným řešením, součástí dlouhodobé zásadní reformy celého důchodového systému. Ostatní dva způsoby by byly mnohem obtížnější než tato metoda postupných kroků. Okamžité zrušení snižování důchodového věku u žen v závislosti na počtu vychovaných dětí by bylo sociálně necitlivé, v rozporu se zásadou předvídatelnosti práva, a proto zcela nepřijatelné jak politicky, tak společensky. Snižování důchodového věku u mužů podle počtu vychovaných dětí by vedlo ke značnému nárůstu nákladů České správy sociálního zabezpečení a k nevyhnutelnému nárůstu agendy soudů, které by musely vypracovat velmi komplikovaný systém pro ověřování, který z rodičů skutečně pečoval o děti, a zda tedy má nárok na nižší důchodový věk. Tato metoda by znamenala krok zpět v celkové důchodové reformě, která naopak předpokládá značné zvýšení důchodového věku u všech osob.

41. Vládě se doposud podařilo prosadit návrhy na postupné vyrovnání důchodového věku u mužů a žen obecně. Za tímto účelem roste v současné době důchodový věk u žen dvojnásobnou rychlostí než u mužů. Horní hranice byla v současné době stanovena pro muže i ženy na 65 let.

42. Již v roce 2003 se vláda pokusila cestou postupných kroků zrušit snížení důchodového věku u žen podle počtu vychovaných dětí, avšak s ohledem na negativní stanoviska organizací zaměstnanců i zaměstnavatelů (viz § 23 výše) od tohoto záměru v zájmu zachování sociálního smíru prozatím upustila. Později, v roce 2007, se vládě nepodařilo prosadit podobný návrh v plném rozsahu, takže v současné době je snížení důchodového věku v závislosti na počtu vychovaných dětí zrušeno pouze u žen narozených po roce 1968, které vychovaly jedno dítě (viz výše § 24 *in fine*).

43. Vláda dále poukazuje na další pokusy postupně odstranit rozdíly v postavení mužů a žen v důchodovém systému, jako je například nárok na pozůstalostní důchod zohledňující u mužů i žen péči o dítě, rodičovská dovolená a rodičovský příspěvek.

44. Konečně vláda poznamenává, že Soud ve věci *Stec a ostatní* (výše citovaný rozsudek) odmítl přičíst vládě Spojeného království k tíži zdlouhavý proces konzultací a přehodnocování a rozhodnutí národního parlamentu provést reformu postupně a v několika krocích. Česká vláda je přesvědčena, že negativní postoj zástupců zaměstnavatelů a zaměstnanců k návrhu na zrušení snížení důchodového věku u žen podle počtu vychovaných dětí odráží mimo jiné výsledky průzkumů a statistické údaje, které ukazují, že v České republice stále ještě převažuje tradiční rodinný model.

45. Ve světle těchto úvah vláda uzavírá, že rozhodnutí o přesném načasování a způsobu odstranění nerovnosti se nejeví natolik „zjevně nepřiměřená“, že by překračovala široký prostor států pro uvážení při vytváření vlastní hospodářské a sociální politiky.

2. Hodnocení Soudu

a) Obecné zásady

46. Stěžovatel namítá rozdílné zacházení z důvodu pohlaví, který spadá do demonstrativního výčtu zakázaných důvodů diskriminace v článku 14.

47. Podle ustálené judikatury Soudu se diskriminací rozumí rozdílné zacházení s osobami nacházejícími se ve srovnatelné situaci, které nemá objektivní a rozumné odůvodnění (viz *Willis proti Spojenému království*, č. 36042/97, § 48, ESLP 2002-IV). Nicméně ne každé rozdílné zacházení bude porušením článku 14. Musí být prokázáno, že s jinými osobami

v analogické nebo v podstatných rysech podobné situaci je zacházeno výhodněji a že tento rozdíl v zacházení je diskriminační (viz *Ünal Tekeli proti Turecku*, č. 29865/96, § 49, ESLP 2004-X).

48. Článek 14 nezakazuje členským státům zacházet s určitými skupinami odlišně s cílem vyrovnat jejich „faktickou nerovnost“; za určitých okolností se může členský stát naopak dopustit porušení tohoto článku tím, že se nepokusí odstranit nerovnost odlišným zacházením (viz *Thlimmenos proti Řecku* [velký senát], č. 34369/97, § 44, ESLP 2000-IV; *Stec a ostatní*, výše citovaný rozsudek, § 51; a *D.H. a ostatní proti České republice* [velký senát], č. 57325/00, § 175, ESLP 2007-XII, s dalšími odkazy). Rozdílné zacházení je však diskriminační, pokud nemá objektivní a rozumné zdůvodnění, jinými slovy, pokud nesleduje legitimní cíl nebo pokud neexistuje rozumný vztah přiměřenosti mezi použitými prostředky a cílem, o jehož dosažení je usilováno. Smluvní státy mají prostor pro uvážení při posouzení, zda a do jaké míry ospravedlňují rozdíly v jinak podobných situacích rozdílné zacházení (viz *Van Raalte proti Nizozemsku*, 21. února 1997, § 39, *Sbírka* 1997-I).

49. Šíře tohoto prostoru pro uvážení se bude lišit podle okolností, předmětu sporu a jeho pozadí (viz *Petrovic proti Rakousku*, 27. března 1998, § 38, *Sbírka* 1998-II). Jedním z relevantních faktorů v tomto ohledu může být existence či neexistence společné právní úpravy mezi smluvními státy (viz *Rasmussen proti Dánsku*, 28. listopadu 1984, § 40, Série A č. 87). Obecně platí, že by Soud musely být předloženy velmi závažné důvody, aby mohlo být rozdílné zacházení výhradně z důvodu pohlaví považováno za slučitelné s Úmluvou (viz *Stec a ostatní*, výše citovaný rozsudek, § 52, a *Willis*, výše citovaný rozsudek, § 39). Tato zásada je ještě posilována úsilím o pokrok v otázce zrovnoprávnění pohlaví, které je v současné době jedním z hlavních cílů členských států Rady Evropy (viz *Konstantin Markin proti Rusku*, č. 30078/06, § 47, 7. října 2010 (rozsudek dosud není konečný ve smyslu článku 44 odst. 2 Úmluvy), a *Ünal Tekeli*, cit. výše, § 59).

50. Na druhé straně, jedná-li se o obecná opatření v rámci hospodářské nebo sociální strategie, státy většinou mají široký prostor pro uvážení. Vnitrostátní orgány jsou díky své přímé znalosti společnosti a jejích potřeb zpravidla lépe než mezinárodní soud schopny posoudit, co je ze sociálních nebo ekonomických důvodů ve veřejném zájmu, a Soud bude zpravidla rozhodnutí státu týkající se vlastní politiky respektovat, ledaže by „zjevně postrádalo rozumný základ“ (viz *National & Provincial Building Society, Leeds Permanent Building Society a Yorkshire Building Society proti Spojenému království*, 23. října 1997, § 80, *Sbírka* 1997-VII, a *Stec a ostatní*, výše citovaný rozsudek, § 52).

51. Důchodové systémy jsou vskutku úhelným kamenem moderních evropských systémů sociálního zabezpečení. Jsou založeny na principu dlouhodobého placení příspěvků a následného vzniku nároku na důchod alespoň částečně zaručený státem. Na rozdíl od jiných sociálních dávek vzniká nárok na čerpání této dávky každému členu společnosti, jakmile dosáhne důchodového věku. Podstatné rysy tohoto systému – stabilita a spolehlivost – umožňují celoživotní plánování rodiny a kariéry. Z těchto důvodů je Soud přesvědčen, že veškeré změny důchodového systému musejí být prováděny postupně, opatrně a odměřeně. Jakýkoli jiný postup by mohl ohrozit sociální smír, předvídatelnost důchodového systému a právní jistotu.

b) Použití výše uvedených zásad na projednávanou věc

52. Obě strany se shodly na tom, že projednávaná stížnost se týká skutečnosti, že je snížen důchodový věk ženám, které pečovaly o děti, avšak nikoli mužům ve stejné situaci, a nikoli tedy obecně rozdílného důchodového věku u mužů a žen narozených před rokem 1969. Stěžovatel požádal v roce 2003 ve věku 57 let o důchod s tím, že sám pečoval o své děti

narozené v letech 1982 a 1985, a to nejméně od roku 1997 do doby, než nabyly zletilosti. Jeho žádost byla zamítnuta, neboť nedosáhl důchodového věku požadovaného u mužů a tento věk nemohl být snížen podle počtu vychovaných dětí (viz § 6 a 7 výše).

53. Soud uznává, že příznivější zacházení se ženami, které vychovaly děti, v bývalém Československu mělo původně za cíl napravit faktickou nerovnost a těžkosti způsobené spojením tradiční mateřské role žen a požadavkem společnosti na jejich zapojení do pracovního procesu na plný úvazek, a je proto toho názoru, že toto opatření sledovalo legitimní cíl.

54. Zbývá přezkoumat, zda je rozdílné zacházení se ženami a muži v důchodovém systému přijatelné podle článku 14, tj. zda existoval rozumný vztah přiměřenosti mezi použitými prostředky a sledovaným cílem.

55. Soud nemůže přehlížet, že předmětné opatření má své kořeny v konkrétních historických okolnostech. Prostředky použité v roce 1964 odrážely realitu tehdejšího socialistického Československa, kdy ženy měly na starosti péči o děti a související péči o domácnost a zároveň byly nuceny pracovat na plný úvazek (viz § 19 a 35 výše). Také platy a důchody přiznané ženám byly obecně nižší než platy a důchody přiznané mužům.

56. Ačkoli tento rodinný model nevyhnutelně ovlivnil i současné rodiny, v dnešní společnosti se mateřská role a role při výchově dětí nemusí v tak velké míře překrývat. Úsilí žalovaného státu o změnu důchodového systému, ať už je úspěšné, či nikoli, je vedeno úmyslem reagovat na tento i mnohem širší sociální a demografický vývoj. Je však obtížné určit nějaký konkrétní okamžik, kdy nespravedlivost vůči mužům začíná převažovat nad potřebou korigovat pozitivní diskriminací nevýhodné postavení žen. Vypovídající v tomto ohledu může být neochota určitých politických stran a odborů podpořit zrovnoprávnění důchodového systému (viz § 23 výše). Soudu nezbyvá než připomenout, že vnitrostátní orgány jsou lépe než mezinárodní soud způsobilé rozhodnout o tak složité otázce týkající se hospodářské a sociální politiky a závislé na mnoha vnitrostátních proměnných a přímé znalosti dotyčné společnosti a že vnitrostátní orgány mají v této oblasti velký prostor pro vlastní uvážení.

57. Soud konstatuje, že česká vláda již učinila první konkrétní krok k vyrovnaní důchodového věku, neboť novelou zákona č. 155/1995 Sb., účinnou od 1. ledna 2010, zrušila snížený důchodový věk u žen narozených po roce 1968, které vychovaly jedno dítě (viz výše § 24 *in fine*). V důsledku toho je důchodový věk u žen narozených po roce 1968, které vychovaly jedno dítě nebo nevychovaly žádné, stejný jako důchodový věk u mužů narozených po roce 1968. Ženy, které vychovaly dvě a více dětí, mají i nadále snížený důchodový věk. Zdá se nicméně, že důchodová reforma směřuje ke všeobecnému zvýšení důchodového věku, přičemž na počet dětí vychovaných muži nebo ženami nebude brán zřetel (viz § 40-42 výše).

58. Soud uznává, že v důsledku obtížných politických jednání je výsledná změna českého důchodového systému jen omezená. Avšak demografické přesuny a změny ve vnímání rolí obou pohlaví jsou již ze své podstaty postupné a po 45 letech existence předmětného opatření je třeba změny odpovídajícím způsobem načasovat. Nelze proto kritizovat stát za to, že průběžně mění svůj důchodový systém tak, aby tyto postupné změny odrážel (viz také § 51 výše) a že o úplné vyrovnaní neusiloval rychlejším tempem. Žalovaná vláda musí volit mezi různými metodami vyrovnaní důchodového věku. Tento úkol je o to těžší a vyžaduje o to promyšlenější řešení, že stát musí reformu zasadit do širšího kontextu dalších demografických změn, jako je např. stárnutí populace nebo migrace, které také vyžadují úpravu systému sociálního zabezpečení, a musí přitom zachovat předvídatelnost tohoto systému pro osoby, které jsou povinny do něj přispívat.

59. Projednávanou věc je proto nutno odlišit od problému diskriminace v oblasti rodičovské dovolené (viz *Konstantin Markin*, výše citovaný rozsudek, dosud není konečný). Ve věci *Konstantin Markin* Soud rozhodl, že tradiční vnímání žen jako těch, kdo primárně pečují o děti, nemůže být od nynějška dostatečným ospravedlněním pro vyloučení otce z nároku na rodičovskou dovolenou (tamtéž, § 49) a konstatoval porušení článku 14 ve spojení s článkem 8. Avšak rodičovská dovolená je na rozdíl od důchodového systému krátkodobým opatřením, které se nedotýká celého života členů společnosti. Týká se současného života dotčených osob, zatímco důchodový věk odráží a vyrovnává nerovnost z dřívější doby. Podle názoru Soudu změny systému rodičovské dovolené zmiňované ve věci *Konstantin Markin* nevedou ke změně křehké rovnováhy důchodového systému, nemají závažné finanční dopady a neovlivňují dlouhodobé plánování, jako tomu může být v případě důchodového systému, který tvoří součást národní hospodářské a sociální strategie.

60. Soud dochází k závěru, že původním cílem důchodového věku diferencovaného podle počtu dětí, které žena vychovala, bylo vyrovnání faktické nerovnosti mezi ženami a muži. Vzhledem ke konkrétním okolnostem případu lze proto tento přístup i nadále považovat za objektivně a rozumně zdůvodněný, dokud v důsledku sociálních a ekonomických změn nezanikne potřeba zvláštního zacházení se ženami. S ohledem na dlouhotrvající důchodovou reformu, která v České republice dosud probíhá, není Soud přesvědčen, že načasování a rozsah opatření přijatých českými orgány k nápravě předmětné nerovnosti byly natolik zjevně nepřiměřené, že by překročily široký rámec pro uvážení v této oblasti (viz *Stec a ostatní*, výše citovaný rozsudek, § 66).

61. Za těchto okolností Soud dochází k závěru, že České republice nelze vytknout, že by v daném případě nezajistila rozumný poměr přiměřenosti mezi napadeným rozdílným zacházením a sledovaným legitimním cílem.

K porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 proto nedošlo.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. *prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *rozhoduje*, že nedošlo k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a sděleno písemně dne 17. února 2011 v souladu s článkem 77 odst. 2 a 3 Jednacího řádu Soudu.

Claudia Westerdiek
tajemnice

Peer Lorenzen
předseda